

UZGOJ SOMOVA U RIBNJACIMA

Riječni som (*Silurus glanis*), koji živi u nizinskim vodama uzgaja se i u umjetnim ribnjacima, gdje ima poseban zadatak, da kao riba grabilica vrši među šaranima policajnu službu. U ribnjake se nasaduje među dvo- ili tro-godišnji nasad šarana, koji se uzgaja u konzumne svrhe u omjeru do 10% od ukupnog broja nasadenog šarana, pa i udjel soma u cjelokupnoj produkciji uzgojene ribe iznosi najviše 10%. Proizvodnja soma na ribnjacima u NRH iznosi oko 5% od ukupno uzgojene ribe. Ulov soma u otvorenim vodama NRH bio je u 1948. godini 3,4% od ukupne težine ulovljene ribe.

Proizvodnja somovskog mlada na ribnjacima nije ustaljena, već prema biološkim uslovima raste i opada. Kao matična riba za rasplod drži se prema veličini ribnjaka veći broj uzgojenih somovskih matice u težini od 10—50 kg. Som spolno dozori iza četvrte godine, kada je dostigao težinu od 6—3 kg, a kao rasplodna riba drži se na ribnjacima do težine od 50 kg, kada se kao preteška riba za manipulaciju izdvoji, i otpremi na tržište. Sa somom od preko 50 kg vrlo je teško rukovati kod nasadivanja i ribolova, a veliki som proždire mnogo ribe, pa se njegovo držanje više ne rentira. Vidnih znakova po kojima bi se mogao odrediti spol kod soma nema, pa je vrlo teško lučiti ženku od mužjaka. No iskusno oko ribara već na prvi pogled luči ikraša od mliječnjaka. Da bi se točno odredio spol riba preporuča se, da jedno lice drži soma obim rukama ispod skržnih peraja, tako da som visi repom prema dolje, a trbušnom stranom okrenut prema licu koje određuje spol. Izježbano oko može prema jačoj izbočini droba kod ženke ikraša odrediti spol, dok je kod mužjaka drob manje izbočen. Osim toga ako se položi riba na stol opaženo

je, da je mužjak položen na ribarski stol vrlo nemiran, dok je ženka više mirna. Osim toga mužjak ima više vitka i dulju liniju, a ženka je više kraća i ugojena.

Kod uzgoja somovskog mlada postoje na ribnjacima dva načina: Prvi način uzgoji mlada u mrestilištima Dubitschova sistema isproban je bio i stalno primjenjivan na Ribnjačarstvu Končanica. U tu su svrhu bila upotrebljena dva do tri bazena za mrijest, a u svaki bazen bilo je stavljeno na početku mj. svibnja 4—6 kom matice u jednakom omjeru. Nasadena riba u mrijestilišta već nakon 2—4 dana mrijestila je i odlagala ikru na travu, krupna prozirna zrnca promjera 2 m/m. Veći ikraš ima do 60.000 kom ikre iz koje se kroz 7—14 dana izvali mlađ naročita izgleda poput žabljih punoglavaca dug 7m/m, a bježi od svijetla i sakriva se u travu. Mlađ je crn i neproziran, a na vrhu glave slabo je vidljivo šest brčića. Kada je mlađ u mrijestilištima star do 14 dana, ispušta se voda, mlađ se izlovi i presađuje u manje ribnjake, uzgajališta, među šaranski mlađ, dok se somovske matice nasade u veće ribnjake među odraslu ribu. Tako uzgojen somovski mlađ naraste u prvoj godini na 70—150 grama, a hrani se isključivo planktonom. Na taj način uzgojene su bile redovito u Končanici svake godine znatne količine somovskoga mlada. Za vrijeme okupacije srušena je bila glavna splavnica na rijeci Ilovi, koja je vodom snabdijevala mrestilišta u Končanici, i od toga vremena nisu više mrestilišta u pogonu, pa se ni ne vrši više mreštenje somova u mrestilištima. Izbor somovskih matice i nasadivanje u mrijestilišta i svu ostalu manipulaciju sa somovskim mladem uspješno je vršio na Ribnjačarstvu Končanica niz godina ribarski poslovođa Vegh Josip.

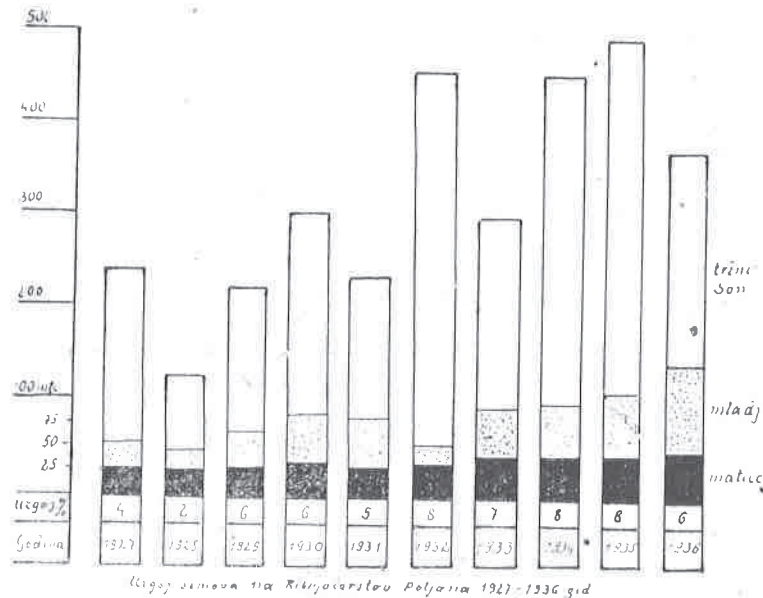
ožen na ribarski
ak je ženka više
ak ima više vitku
a je više kraća i

og mlada postoje
čina: Prvi način
lišćima Dubitsch-
je bio i stalno
jačarstvu Konča-
bila upotrebljena
mrijest, a u svaki
o na početku mj.
tica u jednakom
a u mrijestilišta
mrijestila je i od-
krupna prozirna
t. Veći ikraš ima
zoje se kroz 7—14
očita izgleda po-
ca dug 7m/m, a
criva se u travi.
iran, a na vrhu
šest brčića. Kada
tima star do 14
, mlad se izlovi
ribnjake, uzgaja-
mlad, dok se so-
u veće ribnjake
ako uzgojen so-
prvoj godini na
ni se isključivo
ačim uzgojene su
iči svake godine
skoga mlada. Za
ena je bila glav-
zi Ilovi, koja je
restilišta u Kon-
nena nisu više
pa se ni ne vrši
u mrestilištima.
za i nasadivamje
ostalu manipula-
idem uspješno je
u Končanica niz
oda Vegh Josip.

Na drugi način slobodno mreštenje somovskih matica u manjim ribnjacima prakticiraju sva ostala ribnjačarstva. U manje ribnjake 15—50 ha površine, nasaduje se među dvogodišnje šarane za uzgoj ili konzum 15—25 kom somovskih matica u rano proljeće sa ostalom ribom. Tu je slobodno mreštenje prepušteno slučaju, pa jedne godine uspije, dok druge godine uopće izostane mlad. I sam broj i veličina

se kod slobodnog mrijesta nailazilo na velike količine somove ikre, jer tu ikru i mlad decimira šaran i ostale ribe grabilice, pa se kod ribolova uhvati neznan broj somovskog mlada, koji je uspio, da se održi.

Postoji mišljenje da se som mrijesti najbolje u ribnjacima, koji su izgrađeni na šumskom terenu sa preostalim panjevima i žiljem drveća. No na nekim ribnjačarstvima i ako su izgrađena

mлада jako je nestalna. Mlad naraste od 70—500 gr. prema broju mladunaca, koji su preostali iza mrijesta. Uzrok, da broj i veličina mladu tako jako oscilira, drži se, da je u tom, što izmriještena ikra, a i slabo pokretni mlad ima u prvim danima mnogo neprijatelja, pa i dvogodišnji šaran proždire nespretni somovski mlad. A veći broj mlada samo u tom slučaju ostane, ako je mrijest bio izdašan, a neprijatelja malo. U velikim ribnjacima među trogodišnjim šaranom, somom i smuđem, somovski mlad uopće ne uspijeva, i ako

na šumskom terenu ne uspijeva uopće uzgoj somovskog mlada (Ribnjačarstvo Našice). Pa radi toga već od prije postoji velika potražnja za somovskim mladem, kojega su redovito dobavljala ribnjačarstva Poljana i Končanica.

Za konzumne svrhe som se gaji na ribnjacima u dvo- i trogodišnjem pogonu. U dvogodišnjem pogonu nasaduje se jednogodišnji somovski mlad nasadne težine 70—500 gr da u drugoj godini kod ribolova dosegne težinu od 600—2.000 gr. U trogodišnjem pogonu nasaduju se manji komadi dvogodišnjeg

soma u težini od 600—1.000 gr, da bi som dosegao u trećoj godini težinu 2.500—5.000 gr.

U prvoj godini somovski se mlađ hrani isključivo planktonom, a već druge godine pa dalje hrani se sitnom ribom punoglavcima i pužićima i ostalom hranom. Ali se često dešava, da se na hranilištima, gdje se šaranima baca kukuruz, uhvati sa šaranom i dvo- ili trogodišnji som, pa se može po tom zaključiti, da som dolazi i na dodanu hranu kukuruz.

Kad se otpuštava voda iz ribnjaka prije ribolova, često se događa, da veći somovi ne odlaze sa vodom, već ostaju među panjevima u manjim lokvama vode, pa se zbog toga moraju kod ribolova sve depresije u kojima ima vode kontrolirati, da li nije u njima zaostao som. Inače se som kod ribolova vrlo lako izlovi, jer je nespretan, mota se u jatu, i već kod prvoga povlačenja u ribolovnim kanalima, uđe gotovo sav u mrežu. Kod prvoga povlačenja mreže na površini vode pred mrežom valja se redovito čitavo klupko somova, pa u drugoj mreži ima vrlo malo soma. Kod ribolova odmah se odvajaju somovski mlađ od soma određenog za tržište, a som za prodaju sortira se na dvije klase: I. klasa somovi komadne težine od 2½—5 kg, i II. klasa somovi ispod 2½ kg komadne težine.

Somovski mlađ je vrlo osjetljiv i nježan, pa s njime treba vrlo obazrivo postupati kod ribolova i otpreme u zimovnik. Ako se mlađ prigodom ribolova i manipulacije izudara nepažnjom, to na osjetljivoj mekanoj koži ostanu neprimjetne ozljede. Te rane teško zacjeljuju, na njima se hvata vodena gljivica saprolegnia, a veći dio mlađa ugiba još prije proljeća. Sitni mlađ se dobro drži u zimovnicima, ako je pomještan sa sitnom divljom ribom, ili šaranskim mlađem. Ako se drži u zimovniku čist somovski mlađ bez primjese

druge ribe, to na proljeće ugine veliki postotak. Čim u proljeće vrijeme otopli i nestane leda, somovski mlađ je prva riba, koju treba nasaditi u ribnjake, jer inače postepeno gubi svježiu svjetlo-sivu boju, prelazi iz sivkaste u tamno-smeđu boju i u masama ugiba. Dvo- i trogodišnji som je mnogo manje osjetljiv i redovito dobro prezimi, ali mu valja preko zime dodati u zimovniku znatnu primjesu divlje ribe. Prema istraživanju i mišljenju prof. Josipa Plančića i somovi oboljevaju i ugibaju od zarazne vodene trbušne bolesti Ascites. Na ribnjacima je česta pojava da se među mlađem nalazi stanovit postotak posve bijelih somova žuto-limunaste boje. To je posljedica pomanjkanja pigmenta (Albini), a svodi se na degeneraciju uslijed međusobnog križanja, pa se preporuča osvježenje krvi sa importiranim somom iz otvorenih voda.

Somovski mlađ je na prevozu vrlo osjetljiv, a izravno dodavanje kisika ne podnosi, pa se mora otpremati bez kisik-uređaja a sa uređajima, koji obnavljaju utrošeni kisik u vodi mehaničkom apsorpcijom kisika neposredno iz zraka. Dvo- i trogodišnji som nije toliko osjetljiv na prenosu, ali na putu, kada se otprema živ u vodi redovito izbacij na pola probavljenu ribu (sitni karas ili linjak). Uslijed toga som kod otpreme kalira, i to treba uzeti u obzir.

Na tržištu je somovima vrlo cijenjeno riblje meso, a som spada među bolje vrste slatkovodne ribe, pa mu je cijena gotovo uvijek za 50% viša od cijene šarana. Som dolazi sortiran na tržište kao odrasla krupna riba, veliki triječni som, ili izdvojeni rasplodni somovi sa ribnjaka, koji su prerasli. Ti se redovito na tržištu sijeku, a ovo je meso najviše u cijeni, i ako je vrlo masno. Manji som klasira se kako je već napred navedeno na prvu i drugu klasu. Som se izvaža samo u zemlje srednje

jeće u gine veliki
će vrijeme otropi
ski mlad je prva
aditi u ribnjake,
bi svježju svjetlo
sivkaste u tamno-
ma ugiba. Dvo- i
nogo manje osije-
prezimi, ali mu
lati u zimovniku
lje ribe. Prema
ju prof. Josipa
djevaju i ugibaju
ušne bolesti Asc-
česta pojava da
lazi stanovit po-
omova žuto-limu-
(jedica pomanjka-
), a svodi se na
redusobnog križa-
i osvježjenje krvi
nom iz otvorenih

na prevozu vrlo
lodavanje kisika
ora otpremati bez
ečajima, koji ob-
šik u vodi meha-
šisika neposredno
rodišnji som nije
mosu, ali na putu,
u vodi redovito
vljenu ribu (silitni
jed toga som kod
eba uzeti u obzir.
ina vrlo cijenjeno
spada među bolje
a, pa mu je cijena
% viša od cijene
ortiran na tržište
riba, veliki miječni
splođni somovi sa
masli. Ti se redo-
u, a ovo je meso
so je vrlo masno.
e kako je već na-
vu i drugu klasu.
u zemlje srednje

Evrope, gdje mu je cijena visoka. Za
izvoz u sjeverni dio Evrope ne dolazi
u obzir, jer ovdje nije som toliko ci-
jenjen, zbog jegulje, koja se ovdje lovi
u znatnim količinama, te ima visoku
cijenu. Činjenica je, da i u našim ri-
jekama jadranskog sliva, gdje nalazimo
jegulju u znatnim količinama, Neretva,
Cetina, Krka i Zrmanja, nema somova.

Dosada nije bilo slučaja da bi se
som nasađivao u otvorene vode. Ali po-
stoji mogućnost, da se i som nasađuje
i razmnaža pomoću oplodene ikre, to
više, što je mreštenje soma u mreštili-
štima na Ribnjačarstvu Končanica bio
oproban i uspješan posao. Od uzgoja
soma izravno je ovisan i rentabilitet
sveukupnog uzgoja ribe na ribnjaku,
jer som vrši korisnu funkciju policajne
ribe, a štetnu manje vrijednu dilju
ribu i korov koristi kao hranu, i pre-
tvora u skupo meso, pa na taj način
snizuje troškove sveukupne produkcije
ribe. Za pojačani uzgoj soma na rib-
njacima preporuča se primijeniti ove
mjere:

1. Prema lokalnoj strukturi pojedini-
noga ribnjačarstva odabrati najpogod-
niju metodu za mrijest soma u poseb-

nam mrijestilištima. Odnosno ako za to
nema uslova, odabrati za slobodni mri-
jest posebne manje ribnjake.

2. Posebnu pažnju posvetiti odabi-
ranju rasplodnih matica. Kod nasađi-
vanja točno lučiti ribu po spolu, i u
povoljnom omjeru nasađiti na mrijest.

3. Somovski mlad uzgajati sa manjim
šaranom, u kojem ne smije biti grabe-
žljive ribe soma ili smuđa.

4. Kod ribolova obazrivo postupati
sacmovskim mladem, a na zimovanje
somovski mlad smjestiti u bazene sa
dosta divlje ribe.

5. Somovski mlad što prije u rano
proljeće nasađiti u ribnjake da se ne
drži dugo u zimovnicima, a izbjegnju
gubici i oboljenja.

Iz priloženoga grafikona, koji pret-
stavlja prikaz uzgoja soma kroz 10 go-
dina od 1927—1936 godine na Ribnja-
čarstvu Poljana, vidljivo je kako iz go-
dine u godinu raste i opada količina
somovskoga mlada i ukupna produkcija
soma, a ujedno je i u postocima izra-
žena količina soma prema sveukupnoj
produkciji ribe u pojedinoj godini.

Ing. Nikola Fijan

RAD VIŠNJIČKE RIBARSKJE ZADRUGE U VIŠNJICI KOD BEOGRADA

Uz obalu kod Dunava, nedaleko Beo-
grada, nalazi se slikovito i ekonomski
napredno selo Višnjica. U selu je bio
oduvek priličan broj profesionalnih ri-
bara. A i svi su se zemljoradnici ovog
sela pored zemljoradnje pomalo zani-
mali i ribolovom.

Profesionalni ribari ujedinili su se
u Višnjičku ribarsku zadrugu još 1932
godine. Ta zadruga danas broji 30 čla-
nova. Od toga je njih 18 profesional-
nih ribara, a 12 članova imaju i po
neko drugo zanimanje. Tri četvrtine

članova staro je preko pedeset godina,
nekoliko ih je između osamnaeste i
dvadesete godine, a ostali su do pedeset
godina. Svi profesionalni ribari imaju
R-1 kartu za smabdevanje.

Još onda, pre sedamnaest godina, za-
druga je imala svoj vlastiti dom. Sa-
gradili su ga sami ribari iz svojih
skromnih sredstava. Danas je u toj
kući Mjesni narodni odbor uredio
svoje službene prostorije, a zadruga je
dobila u zamenu jednu drugu kuću za
svoj dom.